

TIDNING FÖR SVENSKARNA I ESTLAND

ÅTTONDE
ÅRG.
№ 37

Prenumerationspris:

Helt år Emk. 200:—
Halvt „ „ 125:—

I utlandet:

Helt år Emk. 350:—
Halvt „ „ 200:—

UTKOMMER
ALLA ONSDAGAR

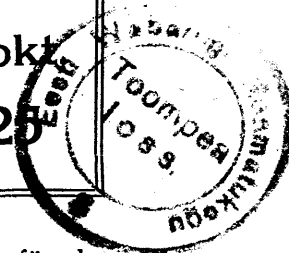
Redaktion:

Svenska Folkförbundet
Ansv. red.: M. Westerblom
Reval, Riddaregatan 3.

Annonspreis
enligt överenskom-
melse.

För längre annonse-
ring beviljas rabatt.

14 okt
1925

Våra svenska kommunalmän borde tillvarataga de svenska intressena.

Paschlep kommunalråd har till lärarinna vid Österby blandspråkiga folkskola med 6 röster mot 4 valt till lärarinna fröken N. Kaav, av estnisk härkomst och föga förtrogen med svenska språket, på vilket språk hon dock måste undervisa de svenska barnen. Österby svenskar äro tydligen icke nöjda med detta val men ha likväl icke protesterat. Först efteråt meddelade man svenske folksekreteraren om saken. Men trots dennes besvär registrerade Viks skolstyrelse fröken K. till lärarinna vid nämnda skola. Skolstyrelsen motive-
rade sitt beslut med att kommunalrådet självt valt och att Österby skolförsamling icke protesterat mot valet. Frågan är icke slutbehandlad än, men svårt torde det vara att få en sådan sak förändrad till svenskarnas fördel av estniska myndigheter, då kommunen, som även har svenska väljare, själv valt sig en sådan lärarinna. Det är upprörande. Viks skolstyrelse försöker på allt sätt bevisa, att fröken K. kan tillfredsställande undervisa på svenska, och naturligt-

vis anser man härvidlag de mest elementära grunderna i språket vara tillräckliga, då det är fråga om minoriteternas undervisnings-
språk.

Svenska kommunalmän borde vara på sin vakt. Sådana fel, gjorda delvis av svenskarna själva, äro min sann icke lätta att rätta.

Riksföreningens nye ordförande.

K: M:t har förordnat landshövdingen i Göteborgs och Bohus län, Oscar von Sydow, att intill utgången av år 1929 vara ordförande i Överstyrelsen för Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet.

Allsvensk Samling skriver med anledning därav: "Helt säkert skall detta val av alla vänner av vår rörelse både hemma och ute hälsas med den största glädje och tillfredsställelse. Vid flere tillfällen har vårt läns aktade och populära landshövding visat Riksföreningen och dess arbete sin förståelse och uppskattning samt givit oss flere vackra och värdefulla bevis därpå. Redan år 1921 blev han av överstyrelsen kallad till hedersledamot i Riksföreningen. Den nye ordföranden är

sålunda icke främmande för den allsvenska rörelsen och det mål som Riksföreningen arbetar för. Det Sverige, som lever utanför moderlandets gränser, skall förvisso hos landshövding von Sydow kunna påräknas den varmaste förståelse, vänskap och intresse.

Vi hälsa den nye ordföranden hjärtligt välkommen i vårt arbete, förvissade om att ledningen av vår sak skall vila i goda händer."

Profetrösten talade sant.

För betydligt mer än hundra år tillbaka fanns ännu byn Tompo, belägen mellan Håkabackan och Magnushof, på Ormsö. Det var just den här tiden på året eller kanske litet senare. Folket i Tompo, varest det då torde ha funnits 8—10 gårdar, levde som folket i de andra byarna på Ormsö, d. v. s. de trälade vid herrgården ("hovet") vecka efter vecka, år ut och år in. I lön hade de byns jord, fast de sällan hade tid att bruka den, då så gott som hela familjen ständigt måste göra dagsverken på godset. Men var lönen ringa så kunde de trösta sig med, att det den tiden vanligen ej förekom piskning mer än på löndagskvällarna. Men då —

så berätta ännu de gamla — kom bonden, hans hustru, söner och döttrar ofta hem från herrgården med ryggarna slagna ömma, blå eller blodiga, allt eftersom de hade plöjt få eller flera krokiga fåror, lämnat litet eller mycket potatis kvar i jorden vid upptagningen, rätat ryggen kortare eller längre stunder under arbetet o. s. v. Efter deras krav på livet ansågs detta jämförelsevis drägligt. Annat var det, då det vankades stryk varje dag.

Men det skulle bli värre. Just när skörden var inbärgad och vintern stod för dörren, fingo Tompo bönder en lördagskväll uppsägning från den gård och grund, som de själva odlat och bebyggt. Godsägaren ville nämligen lägga deras jord till herrgården och på så sätt utvidga sitt område. Och därför befallde han folket i Tompo att följande vecka packa sig i väg bort från sina hem. „De kunna gå, vart de vill, men bort skall de!“ Så löd befallningen. Av lösegendom fick varje hushåll ta med, vad det kunde, utom boskapen. Den liksom det övriga behöll godsägaren. De närmaste dagarna lät han också riva husen, ja, innan ännu folket hann flytta, voro boningshusen delvis rivna och bortforslade. När de stackars hemlösa under gråt och klagan drogo bort från sina kära stugor, hördes en röst ropa i skogsglätten: „Liksom edra hus rivs ned och ni själva drivas bort, så skola de en gång byggas upp och folket åter draga hitin.“ — Vem ropade så? Ingen vet det. Men att det börjar fullbordas, vad profeten ropade ut, det kan var människa, som besöker platsen, där Tompo legat, nu iakttaga. En del jordlösa backstugusittare ha nu börjat bygga sig hus vid de ödelagda gårdarna, där ännu, såsom vid Källs och Lobackens, igenrasade brunnar och fallna ugnsmurar utvisa, var det fördrivna folket bodde.

Men vart togo de då vägen, dessa som drevos bort från sina

hem? Om de flesta vet man ingenting. Antagligen ha de hamnat hos släktingar här och där på ön. Beträffande en av Tompo bönderna är det känt, att han erhöll byggnadstomt på prästgårdens område. Med grannarnas hjälp uppförde han den nuvarande rökstugan på Håkabackan ej långt från kyrkan, och i denna stuga bo ännu hans efterkommande i tredje, fjärde och femte led.

Och nu talas det t. o. m. om att Ormsö kommun skall bli ägare till Magnushofs stora byggnad för att använda densamma till lokal för öns skolor. Man må ha vilken mening som helst om det fördelaktiga i en sådan affär, ett är säkert, sker det, så har tiden verkligen vänt blad i historiens bok. Skola våra barn nu undervisas i allehanda nyttiga kunskaper och färdigheter just på den plats där våra fäder för mindre än 60 år sedan blevo piskade, fastän de trälade som djur åt dem, som läto slå dem? Vilken profet har ens vågat drömma om en sådan förändring, än mindre förkunna den!

Finska sjömansmissionssällskapet firar sitt 50-årsjubileum.

Halvsekelfesten har begåtts med stora högtidligheter, som till stor del redan äro bokom oss. På söndagen den 11 dennes började den svenskspråkiga delen av programmet med en eftermiddagsgudstjänst i Johanneskyrka. Tal hölls även av republikens president.

Sällskapet har utfört ett vittomfattande arbete icke blott på det religiösa området för de finländska sjömännen utan även på andra områden. Det har anordnat tusentals möten med fosterländskt, nykterhets- och sedlighets främjande program. De religiösa mötenas mängd uppgår till ett antal av 70.000. Vidare har ett omfattande upplysningsarbete bedrivits. Förra året rörde sig sällskapet med en budget på två miljoner Fmk. Statsanslaget utgjorde en

halv miljon Fmk., vilket visar, att även statsmakten uppskattar arbetet. Och i sanning är det ett arbete gjort i stillhet, som förtjänar allas erkänsla.

Prosten E. Petzäll från Reval reste på måndagen till Helsingfors för att närvara vid högtidligheterna.

Direktorn vid Ekenäs svenska seminarium i Finland, Carl Poppius, död.

Tisdagen den 6 dennes avled i Ekenäs direktorn för ortens folkskolläroinnesseminarium Carl Poppius.

Direktor Poppius var en framstående pedagog med en ovanligt mångsidig och grundligt utbildning. Under hans sakkunniga ledning ha flera lärarinnor utbildats, som även arbetat och fortfarande arbeta i Estlands svenska folkskolor, och f. n. utbildas vid nämnda seminarium fröken Agneta Lindström från Vormsö.

Svenska Folkskolans Vänners i Helsingfors sekreterare lektor E. Pontán har avgått. Till hans efterträdare har utsetts författaren Joel Rundt.

Ormsö.

De gamla gå hädan.

Söndagen den fjärde oktober begravdes två av öns allra äldsta invånare, nämligen Anders Hansson Halman från Kärrslätt och Katarina Massalin, född Stenholm, från Saxby.

Anders Halman var vid sin död nära 83 år gammal. Tills på några år sedan var han husbonde i Kärrslätts Mas' gård och hade fortfarande sitt hem hos sonen som övertagit gården. Ännu två månader före sin död var han frisk och arbetade dagligen, ja trots sin höga ålder var han lika rapp i vändningarna som en femtonåring. Glad och ungdomlig till sinnet var han också och tog alltför gärna del i det som rörde går-

dens och byns angelägenheter. Ovanligt förständig och företagsam, som han var, blev han en föregångsman för sina grannar, och säkert hade den avlidne ej liten del i att Kärrslätts by blivit en föregångsby på alla områden här på ön. Halman var en kärnkarl, en av gamla stammen, som slitit och släpat vid Magnushofs herrgård under den tid varje bonde måste göra dagsverken där året om och ofta efter slutat arbete få stryk som betalning. — Änkan Katarina Massalin var ännu äldre. Hon uppnådde 85 års ålder och hade varit gift två gånger. De sista tio åren var hon blind och vårdades hos sin dotter i Saxby.

DEN GÅNGNA VECKAN.

Inrikes.

Då riksdagen började sin verksamhet för hösten upptogs genast på dess första session till behandling lagprojektet angående trossamfund. Det var riksdagsmannen, tillika kyrkoherde vid Helgeandskyrkan i Reval, hr Tallmeister, som kom fram med den frågan. Konsistoriet hade nämligen avskedat pastor Kuljus vid Isaks församling, emedan den sistnämnde — han är anhängare till den s. k. protestantismen inom Estlands lutherska kyrka — befanns predika en lära, som stred mot den lutherska. Han har offentligt erkänt, att han icke tror på Kristi gudom, uppståndelse och återkomst. Detta tyckte konsistoriet gick för långt och avsatte därför den unge prästmannen. Isaks församling protesterade och beslöt, att allt fortfarande betala lön till pastor Kuljus och icke tillåta någon annan präst predika i deras kyrka. Skulle konsistoriet ändå förordna någon annan till församlingsherde i nämnda församling, så vägrar församlingen att betala lön till en sådan. Nu föreslog hr Tallmeister, att en sådan lag för trossamfundet skulle antagas, att

kyrkan skulle skiljas från staten icke som en stor enhet utan som enskilda församlingar, som var och en för sig skulle registreras av regeringen och som naturligtvis då icke heller behövde ha något med konsistoriet att göra, om resp. församling själv icke vill. En stor del av riksdagsmännen syntes vara för det Tallmeisterska förslaget, men andra åter se i en sådan lag en splittring inom den lutherska kyrkan och resonera som så: vi skilja kyrkan från staten som en stor enhet med konsistoriet som dess överhuvud, såsom kyrkan redan har utvecklat och organiserat sig utan att vi behöva blanda oss i dess inre angelägenheter. Det får bli kyrkans egen sak att sörja för organisationen av det redan existerande stora förbundet „Lutherska kyrkan“, ävensom andra samfund, utan att riksdagen från sin sida behöver upplösa det eller ge upphov till bildande av nya samfund inom det århundraden gamla samfundet. Den saken hör till kyrkans egen kompetens, det är icke lekmännens sak. Utvecklingen går nog sin gång ändå.

F. d. utrikesministern, K. Pusta, har rest till Paris, där han efter sin permission tillträder sin befattning som sändebud, vilken post han också tidigare därstädes innehade.

En svår olycka har inträffat i Abja, där linindustriföretaget och fabriken därstädes härjades av eldsvåda. Elden uppstod genom explosion. En stor del av fabriken nedbrann, varvid även tre personer fingo döden, en genast och två dogo på sjukhuset.

En hemsk storm har under den gångna veckan dragit fram över Östersjön. Den har räckt i flera dagar och har åstadkommit olyckor både på land och hav.

Utlandet.

Konferensen i Locarno i Schweiz arbetar med god framgång. Även Tyskland deltagar denna gång i

de viktiga överläggningarna där. Senare reste till konferensen också Polens och Tsecko-Slovaekiens utrikesministrar. Hela Europa och hela världen väntar med spänning på resultatet av arbetet i Locarno. De beslut, som där fattas, komma att vara avgörande för världsfreden. Brittske utrikesministern, Chamberlain, öppnade konferensen med ett tal, som tillfredsställde både Frankrike, Belgien, Italien och Tyskland. Europas riken ha kommit varandra närmare och man har anledning hoppas på de bästa resultat. Man har gjort eftergifter från olika håll och är det att hoppas, att även Tyskland inträder i Folkförbundet. — Ryske utrikeskommisariern Tshitsherin, som besökt Berlin, har visserligen avrått tyskarna att närma sig England och i stället träda i förbund med Rådsryssland, men icke desstomindre vill Tyskland närma sig de övriga stormakterna. Det hoppas dock också kunna stå på vänskaplig fot med Rysland, var till det nya handelstraktatet med detta land torde bidra.

Kriget i Marocko vill icke upphöra, ehuru man hoppats, att det snart skulle vara slut. Abd-el-Krims ställning torde ännu icke vara så svår, som franska meddelanden vilja göra gällande. Fransmännen ha visserligen trängt framåt och spaniorerna med, så att Abd-el-Krims här har sammanträngts, men han har ännu svängrum, och den stora regnperioden har börjat, så att det är tivelaktigt, om fransmännen och spaniorerna uppnå sitt mål: att kuva Abd-el-Krim.

I vårt grannland Lettland har det varit parlamentsval. Valresultatet är sådant, att partiernas inbördes ställning ungefär blir den samma, som den var före valet.

Slutligen få vi meddela att en synnerligen allvarlig olycka har drabbat den finländska flottan under den sista svåra storm som rasat över Bottenhavet. Den finländska eskadern, bestående av två kanonbåtar, Klas Horn och Hämeen-

maa samt två torpedbåtar, S I och S II, som legat på övningar utanför kusten, överraskades på söndagsmorgonen av stormen. En av torpedbåtarna, S II, har gått till botten. De övriga fartygen ha räddats men svårt ramponerats. Tillsammans med torpedbåten S II har hela besättningen på 50 man omkommit.

Döda: Axel Storm, Norrby Bygårds, 3 mån. Johan Stenros, Bussby Peters, 27 år. Maria Österlin, Sviby Nybondas, 1 mån. Maria Lindkvist, född Dahl, Hullo, 70 år. Maria Bergström, Söderby Greis, 49 år. Gertrud Järnström, Rompo Gräns, 63 år. Katarina Massalin, född Stenholm, Saxby Back-Erjas, 85 år. Anders Halman, Kärrslätt Mas, 82 år.

de en grundval för ett fredligt och vänskapligt samgående mellan Ryssland och Tyskland, vilket låg begge suveränerna om hjärtat. Dess verkningar oinlettgjordes genom den ryska diplomatin (Sasonow och Iswolski), genom höga ryska militärer och betydande politiker. Det av dem efterlängttade kriget uppfylde icke deras förhoppningar, utan krossade deras planer och kostade tsaren och mig tronen. De fruktansvärda följderna av Rysslands överfall på Tyskland ge den lärdomen att de båda länderna i framtiden göra bäst i att trofast stå samman liksom för hundra år sedan för återställandet av de båda monarkierna.

Kyrkliga meddelanden.

Vormsö S:t Olai församling, juli — september:

Döpta: Anna-Lisa Lundström, Kärrslätt Ny-Tomas. Karin Herele Enkel, Rompo Hinders-Bertas. Hilda Mathilda Bäckman, Förby Vaktars. Alfred Nordbäck, Hofsby Hertmans. Algot Bertil Friberg, Hullo kommunalhus. Hjalmar Johannes Lundström, Kärrslätt Tomas.

Vigda: John Matson Nyblom från Hofsby Tinnis och Agneta Johansdtr Söderlund från Söderby Mars.

Kejsar Wilhelm om världskrigets lärdomar.

Ryssland och Tyskland måste gå samman för monarkiernas återupprättande.

Berlin, 28 sept. I en bok över Wilhelm II, vilken snart offentliggöres, meddelas följande brev, som kejsaren den 1 augusti 1924 skrivit från Doorn till Suchomlinow, vilken var rysk krigsminister vid krigsutbrottet: „Det mellan tsar Nikolaus och mig i Björkö avslutna fördraget skapa-

Penningkurser

Revals börs 14 okt. 1925

1 dollar	—	372	375
1 pund	—	1804	1819
100 rentmark	—	8850	8975
100 Fmk.	—	937	947
100 sv. kr.	100	10.000	10.100

Friskare, lantbrukare och sjömän

köpa bäst och billigast sina repvaror från
Adam Standbergs replageri

Nömme. Lager i Reval Nygatan (Uus tän.) 12. Tel. 23-18.

Svenska Sockerfabriks A. B., Malmö.

Bitsocker, förpackat i paket om 2 å 2½ kg, finnes till salu hos alla spekerihandlare.

BIL-TRANSPORTER

verkställes av
A. S. SLEIPNER, Stockholm
Riks 2485, Norr. 4339
till angränsande statssamhällen, järnvägsstationer, egendomar och handelsaffärer.

Syföreningen

samlas på måndagen den 19 oktober kl. 6 e. m. på Riddaregatan 9.

Bageriidkarnes Jäst-Aktienbolag

hållbar och jäskraftig

Pressjäst

är oöverträffad.

Återsförsäljare antagas där vi förut icke äro representerade.

Post- och telegrafadress:

Jästängen, STOCKHOLM.

HANSA

STOCKHOLM

Eget kapital

Kr. 6.000.000

FÖRSÄKRINGSRÖRELSE

Avdelningskontor i REVAL:

S. Karja tän. 9.